

Osman Puškar

Formiranje 111. gračaničke brigade – istinski spoj vojske i naroda

Formation of 111th Gracanica Brigade – truthful link of the army and the people

Abstrakt: U odbrani Gračanice i njezine okoline (1992.-1995.) najvažnije mjesto ima 111. gračanička brigada, koja je nastala transformacijom Odreda Teritorijalne odbrane i dijelova teritorijalnih jedinica rejonskih štabova Gračanica, Orahovica, Malešići i Soko. Formirana je 1. 9. 1992. godine i pronijela slavu Gračanice na mnogim bosanskim ratištima: od Gradačca, Brčkog, Ozrena, pa do Olova, Vareša, Vijenca. Od formiranja, pa do 7. 3. 1993. godine komandant Brigade bio je Tarik Nuhanović, a zatim Smajil Mešić (do 31. 1. 1994.) i Džemal Jukan do kraja rata. Glavni zadatak Brigade bio je da zaštiti i očuva slobodnu teritoriju gračaničke općine. Kao posadna jedinica, držala je liniju dugačku preko 35 kilometara na Spreči i Trebavi.

Ključne riječi: Gračanica, Sto jedanaesta brigada, teritorijalna odbrana

Abstract: In defense of Gracanica and its surroundings (1992-1995) the most important position was held by 111th Gracanica Brigade, formed by the transformation of Detachment of Territorial Defense and parts of the territorial groupings of the Regional headquarters Gracanica, Orahovica, Malesici, Soko. It was formed on 1st September 1992 and spread the glory of Gracanica to many Bosnian battlefields: from Gradacac, Brcko, Ozren, to Olovo, Vares, Vijenac. From the time of its formation till 7th of March 1993 the commander of the Brigade was Tarik Nuhanovic, later on Smajil Mesic (till 31st January, 1994) and Dzemal Jukan till the end of the war. The main task of this brigade was to protect and keep safe the unoccupied territory of Gracanica municipality. As a main packed formation it held the long line more than 35 kilometers along Spreca and Trebava.

Key words: Gracanica, 111th Brigade, Territorial Defence.

Puno je značajnih datuma, događaja i ličnosti koji obilježavaju viševjekovno ljudsko bitisanje na prostoru današnje opštine Gračanica. Jedan od značajnijih među tim datumima svakako je 1. 9. 1992. godine, kada je, Naredbom komandanta Glavnog štaba A BiH, formirana 111. gračanička brigada.

Vrijeme u kome se to dogodilo bilo je i važno i krvavo u Bosni i Hercegovini. Bilo je to vrijeme aparthejda za nesrbe, nehrvate i nemuslimane, za sve slobodoumne ljude. Bilo je to vrijeme agresije susjednih država na Bosnu i Hercegovinu i čerečenja njenog državnog bića iznutra, vrijeme bezakonja, političke i svake druge dezorijentacije. Diljem zemlje sve se rušilo što nije "srpsko".

Manje-više zna se da je Brigada izrasla iz lokalnih samoorganizovanih vojničkih sastava Teritorijalne odbrane općine Gračanica i da su njeni neposredni kreatori bili: Ratno predsjedništvo općine Gračanica, kao organ rukovođenja općenarodnim otporom na ovom prostoru i vojno rukovodstvo, personificirano kroz Općinski štab TO i njegovog komandanta.¹

Koje su okolnosti neposredno uticale na formiranje Brigade?

Odgovor bi mogao biti kratak. Rat. Agresija na državu Bosnu i Hercegovinu. Čuvanje vlastitih života i života porodice. Zaštita imovine i države.

Brigada je nastala kao odgovor ovog grada i građana da se "na silu odgovori silom", jer drugog izlaza nije bilo.

Horde neviđenog zla, zadojene mržnjom, naoružane "do zuba" iz arsenala agresorske JNA pljačkale su, ubijale i silovale sve što je nesrpsko, bez izuzetka.

Kao odgovor na neviđeni genocid, urbičid vjersku i nacionalnu mržnju, u

Gračanici je počelo samoorganizovanje građana, prvenstveno Muslimana-Bošnjaka - da se spasi što se spasiti može i mora.

Zato se Predsjedništvo² općine Gračanica, bez jasnih instrukcija vlasti i države sa više instance i opredijelilo da, u nedostatku tehnike, masovnim učešćem građana brani teritoriju općine.

U tom Predsjedništvu, koje je bilo skup hrabrih i racionalnih ljudi, nije uvijek bilo slaganja oko pitanja organizacije Teritorijalne odbrane. Ali su konačni zaključci uvijek bili usaglašeni i jasni. Vojska kao organizacija i sila suprotstavljanja je potrebna, tu dvojbe nije bilo.

U Predsjedništvu je postojala jedna "tvrda" politička struja, koja je zagovarala radikalne poteze prema Srbima i četničkom Ozrenu. U njoj se mogla prepoznati određena nedoraslost političkim igrama koje su se dešavale oko Bosne i Hercegovine i pogrešno razumijevanje stvarnih namjera agresora prema bošnjačkom narodu i državi Bosni i Hercegovini.

To je posebno došlo do izražaja početkom maja 1992. godine, tokom previranja u gračaničkom MUP-u, koje će kulminirati organizovanjem puča u tada jedinjoj naoružanoj i stvarno organizovanoj vojnoj sili u Gračanici. Odbijanje rješenja republičkog sekretara MUP-a o postavljenju načelnika u Gračanici rezultat je ranije započete perfidne igre članova SDS, kojoj je nasjela većina zaposlenih u gračaničkom MUP-u. Pokazalo se da je krajnji cilj te igre bio razbijanje i dezorganizacija policije. To će se kasnije ponoviti i u davanju bezrezervne podrške nekim samoorganizovanim jedinicama i organizaciji istrenih "vojničkih" akcija na Lendićima, koje će se završiti sa teškim i tragičnim posljedicama.

Takozvani menadžerski dio Predsjedništva možda je bio i najkorisniji u rukovodstvu općenarodnim otporom. Imali su krajnje racionalan cilj: što prije stvoriti organizovanu vojsku, sigurnost stanovništva, početak proizvodnje, red i rad. Pri tome su često gubili iz vida činjenicu da se vojska kao i svaki projekt ne može brzo izgraditi, niti nedostatak kadrova i materijalno-tehničkog faktora, entuzijazmom živih ljudi nadoknaditi. Ali, upornost i istrajan rad ove grupe, te njihove konstruktivne ideje i inicijative podsticale su takozvani vojni i politički dio rukovodstva da rade efikasnije i donose brže i cjelishodnije odluke.

Dio Predsjedništva činila je i grupa koja se dobro razumijevala u vojsku i njenu organizaciju. Njen cilj je bio da otkloni uticaj politike na vojnu organizaciju, da očuva legalitet vlasti i uspostavi sistem odgovornosti. Nije dozvoljavala da radikalni elementi uprljaju obraz plemenitoj namjeri građana Gračanice da se brani svoja država, porodica, imovina i da se ne dira tuđe. Glavni oslonac ove grupe u kadrovskom smislu bili su rezervni oficiri jer aktivnih gotovo nije ni bilo.

Predosjećajući opasnost, građani su počeli otvoreno negodovati što se pripreme za odbranu odvijaju pretjerano sporo i sa dosta problema i teškoća. U strahu za vlastite živote, sigurnost porodice i imovine, vršili su pritisak na vojno-političko rukovodstvo općine da se vojna organizacija brže učvršćuje, da se zauzmu dominantna područja oko grada i da se tako steknu kakvi takvi sigurnosni uvjeti za život i rad.³

Vojno rukovodstvo (Općinski štab Teritorijalne odbrane) procjenjivalo je da naslijedena organizacija teritorijalne odbrane iz države koja se ruši može različitim oblicima organizacije masovnog otpora u prvoj fazi spriječiti radikalnu agresiju na

Na osnovu ukazane potrebe i proglašenoj neposrednoj ratnoj opasnosti u Republici Bosni i Hercegovini, a na osnovu člana 151. Poslovnika Skupštine opštine Gračanica, dana 18.04. 1992.godine, predsjednik Skupštine opštine Gračanica, f o r m a l n o

R J E Š E N J E
O IMENOVANJU RATNOG PREDSEDNIŠTVA SKUPŠTINE OPŠTINE GRAČANICA

Član 1.

U ratno Predsjedništvo Skupštine opštine Gračanica imenuju se:

1. Vukalo Hazim, predsjednik Predsjedništva,
2. Murkić Ibrahim,
3. Max Ilić Branislav,
4. Ahmetašević Galib,
5. Huskanović Feruk,
6. Selo Ahmet,
7. Vuković Slavodar,
8. Ibrahimović Muhamed,
9. Širbegović Faruk,
10. Hadžihasanović Molih,
11. Gazibegović Alija,
12. Ilić Lardo.

Član 2.

Ovo rješenje stupa na snagu danom donošenja.

GRUPNINA OPŠTINE GRAČANICA

Broj: 06-80-5/92

Gračanica, 18.04.1992.godine

Faksimil Rješenja o imenovanju Ratnog predsjedništva Skupštine opštine Gračanica

teritoriji općine. Računalo je na ostatke takozvanog manevarskog (Diverzantsko-izviđački odred, Odred Teritorijalne odbrane) i ostatke prostornog dijela te strukture (Rejonski štabovi teritorijalne odbrane: Gračanica, Klokočnica⁴, D. Orahovica, Soko i Malešići i štabovi mjesnih zajednica Gračanica, Lukovica i D. Orahovica). U nekoj narednoj fazi, sa narastanjem materijalno-tehničkog faktora i uz određenu reorganizaciju te su jedinice mogle iz oblika "naoružanog naroda" prerasti u "vojsku". Informativno-propagandni rad u masama bio je značajan isto koliko i vojnički faktor na terenu.

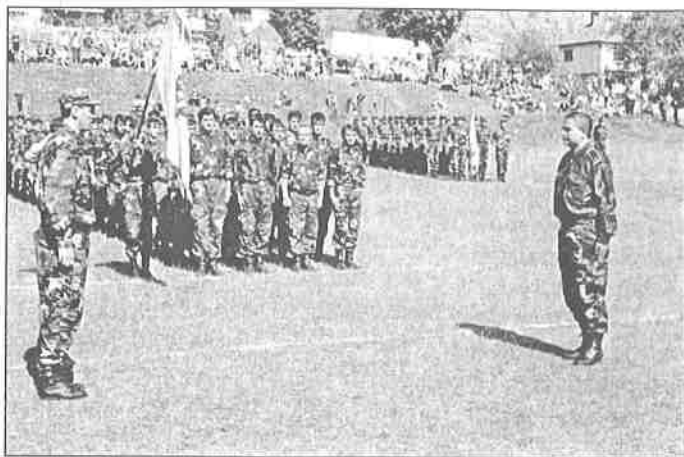
Očekivala se reakcija pretpostavljenih sa više instance: uputstva, instrukcije, naredbe, pa i zakonska regulativa. Kasnije će se pokazati da je to očekivanje bilo nerealno. I ono što je dolazilo "odozgo" bilo je krajnje neutemeljeno, neprecizno i nejasno. Situacija na terenu sve se više komplikovala. Porazi radikalnih elemenata, događaji u Bosanskoj Posavini, a posebno obavještajni podaci da je prostor Gračanice i Doboj-Istoka, a kasnije i Tuzle, dogovoren za predaju Srbima, učvrstili su odlučnost vojno-političkog rukovodstva da se ovaj prostor vojnički čvrsto organizuje i brani po svaku cijenu, bez obzira kako će se situacija u BiH dalje razvijati.⁵

Zato se odmah pristupilo reorganizaciji jedinica, koja se odvijala po fazama. Prednost su dobili najugroženiji dijelovi zone odgovornosti Općinskog štaba Teritorijalne odbrane Gračanica. Rejonski štab Teritorijalne odbrane (RjŠTO) Klokočnica je reorganizovan u 109. brigadu teritorijalnog tipa. Na tom prostoru koji će se kasnije organizovati kao općina Doboj-Istok uspostavljeno je i odjeljenje MNO, kao uslov za buduću popunu Brigade ljudstvom i materijalno-tehničkim sredstvima. Izdašno je pomagan od strane općine Gračanica, kako materijalno, tako i vojnički

ki kroz kasniju popunu jedinica 109. brigade.

U užem sastavu kolegija⁶ Općinskog štaba Teritorijalne odbrane donesena je odluka da se pristupi reorganizaciji rejonskih štabova Teritorijalne odbrane (RjŠTO) u bataljonske sastave partizanskog tipa. Istovremeno je odlučeno da se krizni štabovi mjesnih zajednica (ŠMZ) ukinu, što je naredbom komandanta Općinskog štaba teritorijalne odbrane (OpŠTO) i učinjeno. Odlučeno je, takođe, da se višak ljudstva (oko 5500 ljudi je bilo na rasporedu u Teritorijalnoj odbrani Gračanica) prerasporedi u tzv. "B" sastave. Osnovni ciljevi ove reorganizacije bili su:

- da se reorganizacija jedinica ne odrazi na trenutnu borbenu spremnost jedinica za odbranu, a da u budućnosti kvalitet i borbena spremnost vojske budu na višem nivou,
- da se entuzijazam stanovništva i dijela vladajuće politike "stiša", da vojska naspram vlasti postane partner, a stanovništvu faktor sigurnosti, a ne "oteta sila" i prijetnja,
- da se umire sujete pojedinaca i grupa koje su zauzimale visoke starješinske položaje, iako nisu imali ni osnovnih stručnih kvalifikacija, te da se tako politički uticaj na vojsku svede na uticaj civilnog rukovođenja vojskom, uz uvažavanje postojećih zakona i propisa, kao i međunarodnih kodeksa o ratovanju,
- da se privrednim subjektima, civilnoj zaštiti, radnoj obavezi, organima vlasti omogući rad, jer je bilo očito da će rat trajati duže nego što se pretpostavljalo, te da se ekonomski rastereti općina od viška vojnika.⁷
- da se sačuva "biološko biće" naroda i da se kroz obuku i stručan rad u nas-

Detalji sa smotre 221. (111. gračaničke) brigade

tavnom centru (Doborovci) kroz "B" sastave obučenošću čuvaju ljudi, teritorija i MTS i tako u neko buduće poratno vrijeme obezbijedi i budućnost za državu i ljude.

Tako je to sve počelo.

Izvršene su konsultacije u Okružnom štabu Teritorijalne odbrane (OkŠTO) Tuzla i osim verbalne podrške ništa drugo nije bilo realno ni očekivati. Pukovnik Rasim Sakić svojim aktivnostima i ličnim vezama dao je pun doprinos da se jedinica materijalno uobliči.⁸ Usporedno sa ovim aktivnostima, planirano je i formiranje Taktičke grupe 2 (TG-2).

Ime 111. brigada, brigada je dobila po odluci komandanta TO općine. Jednostavno je zgodno zvučalo 111. Uostalom, i jedinice NATO-a su imale tri broja u nazivima, a mi smo htjeli da se razlikujemo od bivše JNA.

Proces reorganizacije TO općine je proveden po planu kojeg je donio kolegij OpŠTO. Proces se odvijao usporedno: dok je formirana komanda 111. brigade, RjŠTO su reorganizovani u bataljone i "B" sastave.

Cilj formiranja "B" sastava bio je da se ublaži socijalni udar koji je nastao otpuštanjem velikog broja vojnika, zatim da se vojska pomladi i da se uspostavi rezerva za popunu jedinica, s obzirom da su se očekivala borbena dejstva u zoni odgovornosti naših jedinica, a i šire. U toj funkciji je bio Nastavni centar u Doborovcima, koji

je trebao da nadoknadi nedostatak kadrovske kvalitete podoficira i vojničkih specijalnosti (izviđači, diverzanti, veza i komandiri odjeljenja).

Polazeći od činjenice da je ovaj segment vojnog organizovanja bio neobično važan, za rad u Nastavnom centru odabirane su iskusne i stručne starješine. Među njima su se isticali Ibro Alić, Safet Durkalić i Amir Zejnilagić

Važno je napomenuti da je komanda Brigade bila zadužena za sopstveni ustroj, a da je jedinice ustrojavao poseban tim, na čijem su čelu bili: Ibrahim Nurikić i Rasim Sakić. Čitav proces ustrojavanja Brigade obavljen je u roku od tri mjeseca (juni, juli, august 1992.), što je rekordno vrijeme za takve jedinice. Na ustrojavanju 111. brigade posebno su se angažovali komandanti RjŠTO Lika Mensur, Durkalić Safet, Gazibegović Hasan, kasnije, Džinić Abdurahman i Bašić Esad.

Paralelno sa ustrojavanjem Brigade, formiran je Nastavni centar Doborovci, "B" sastavi, ratna bolnica, pozadinska baza, Taktička grupa, vojno-polijski sastavi i 109. brigada Doboj Istok.

Prvog komandanta Brigade, Tarika Nuhovića imenovalo je Predsjedništvo općine Gračanica na prijedlog komandanta OpŠTO.⁹ Kandidati za ovu dužnost bili su još i Bakir Maglajlija i Faruk Širbegović. Prvi načelnik štaba bio je Bahrija Džananović. U brigadu je na različite dužnosti bilo predloženo dosta rezervnih oficira, koji su posjedovali značajno iskustvo u štabnom radu, ali su oni te "ponude" vješto izbjegavali. U početku je Brigada imala 6 bataljona, 5 u linijama i 1 koji je bio namijenjen za intervencije. Na prijedlog načelnika štaba Brigade, formiran je i Mješoviti artiljerijski divizion za podršku jedinicama Brigade. Zanimljivo je da će se ubrzo u sastavu Brigade, između ostalih, naći i muzički sastav, čiji je vođa bio harmonikaš Mujo Girotić, a uspostaviti će se i vojnički pritvor, čiji je upravnik bio Zlatan Džinić.

I prije svog zvaničnog ustroja, Brigada je imala "vatreno krštenje" na gradačaćkom ratištu i ratištima Bosanske Posavine. To je vrijeme snažne ofanzive srpske vojske, potpomognute jedinicama JNA, na prostor Gradačca i Bosanske Posavine.

Vrijeme je ubrzo pokazalo da je reorganizacija TO općine i formiranje 111. brigade imala svoje puno opravdanje. Sačuvana je teritorija, stanovništvo i civilna kontrola vojske. Viteštvo i junaštvo su odlike njenih vojnika i starješina.

Ratni put Brigade je priča za sebe.

Koliko se zna, 111. gračanička brigada je jedina vojna formacija u BiH u kojoj su svi njeni pripadnici u to vrijeme položili zakletvu državi BiH. Prva jedinica ove Brigade zakletvu je položila 19. maja 1992. godine (Odred TO, Diverzantsko-izviđački odred, vojna policija).

Tekst zakletve je glasio:

Ja _____ svečano izjavljujem da ću kao pripadnik Teritorijalne odbrane Republike Bosne i Hercegovine braniti njenu suverenost i da ću u odbrani svoje domovine biti spreman dati i svoj život.

Braneći živote i imovinu građana Republike Bosne i Hercegovine, branit ću i dostojanstvo svih građana, sve do potpune slobode naroda i narodnosti Bosne i Hercegovine.

Autori zakletve bili su Galib Ahmetašević i Izudin Duraković.

Osim bataljona Orahovica i Lukavica, koji su polaganje zakletve obavili u G. Orahovici i Lukavici, sve ostale jedinice Brigade taj svečani čin obavile su u Sokolu, uz potpis i narodno veselje. Mnogo kasnije će zakletvu polagati druge jedinice A BiH.

Brigada je ratovala na mnogim ratištima izvan svoje zone odgovornosti: od Olova, Teočaka, Živinica, Kladnja, Gradačca i Bosanske Posavine, Doboja... Uvijek tamo gdje je bilo najteže. Od ukupnog broja poginulih i ranjenih, 36% je stradalo na ratištima izvan općine Gračanica.

Odnos vojnika Brigade prema građanima BiH najbolje ilustruje podatak da su prva dva vojnika, po naredbi k-danta TG, krivično odgovarala u istražnom zatvoru u Tuзли za paljevinu kuće u Donjoj Lohinji.

U istorijatu Brigade će biti zabilježeno sljedeće:

- 06. 07. 1992. godine: u D. Lohinji razoružano 157 pripadnika srpske paravojske;
- 23. 08. 1992. godine: bitka na Lendićima, prvi poraz srpske vojske na prostoru BiH;
- od 2. jula 1992. godine, pa sve do kraja 1994. godine, Brigada sa svojim je-

dinicama učestvuje u odbrani Bosanske Posavine i grada Gradačca. Borci 111. gračaničke brigade neposredno učestvovali u odlučnoj bici za odbranu Gradačca, nazvanu "Oklopni voz";

- U sadejstvu sa jedinicama 109. brigade, marta 1993. godine, naše jedinice ovladale su značajnim zemljišnim objektom Oblič i tako stvorile osnovu za kvalitetniju odbranu naselja Lukavica i Lukavica Rijeka;
- po padu Svjetliče, 18. 04. 1993. godine, jedinice ove brigade su, u sadejstvu sa snagama 109. brigade, poslije 4 dana borbe, zaustavile dalje napredovanje srpske vojske i stabilizovale odbrambene položaje na ovom prostoru;
- u odbrani grada Olova, na brdu Mačak, u zimu 1994. godine, dok su jedinice ove Brigade čuvale položaje, taj prostor, i pored svih nasrtaja srpske vojske, bio je u rukama A BiH;
- 7. avgusta 1994. godine, u sadejstvu sa jedinicama 212. oslobodilačke brigade, ovladano je zemljišnim objektom Vis i objektima Javor i Kik i tako u potpunosti eliminisana mogućnost da jedinice srpske vojske izvode ofanzivna dejstva ka gradu Gračanici i komunikaciji Gračanica - Srnice;
- U 1995. godini jedinice ove brigade su učestvovala u napadnim dejstvima na položaje srpske vojske na Ozrenu, po odluci k-danta 22. divizije;
- Na svom ratnom putu, braneći državu Bosnu i Hercegovinu, svoje živote dalo je 227 boraca, od čega na teritoriji općine Gračanica 145, a izvan teritorije općine 82, ranjenih je ukupno 285 boraca, od čega van opštine 91;
- Brigada ima 11 zlatnih ljiljana, od čega 4 poginula.

Embrion iz kojeg se razvila ova brigada bio je Odred Teritorijalne odbrane

(OdTO) općine, čiji je komandant bio Velja Džananović. Prvi komandant Brigade, kao što je rečeno, bio je Tarik Nuhanović, od februara 1993. godine Smajl Mešić¹⁰ i na kraju Džemal Jukan¹¹. Svoje prvo ratno promovisanje u ovoj brigadi imali su Bahrija Džananović i Smajl Oštraković - kao načelnici Brigade i komandanti.

Nije viteška, niti slavna.

Više je uzroka što je to tako. Bila je to bosanska brigada. Multietnička. Lazo Čigoga je njena legenda. Oduprla se politizaciji i njenim mešetarima. Bila je vojnička, pobjednička i u srcima onih koji su je osnovali najbolja, najslavnija i najviteškija.

I to sve djelima, a ne pričom.

Gračanlije su činom podrške formiranju Brigade pokazali mudrost i odlučnost kao i odgovornost prema svojoj državi i njenim građanima.¹²

Brigada je pokazala šta u praksi znači istinski spoj naroda i vojske.

Niko to ne može pobijediti.

Napomene

¹ Općinski štab TO Gračanica su činili: Puškar Osman, komandant, Nurikić Ibrahim, načelnik Štaba, Ahmetašević Galib, pomoćnik za moral, Muderizović Dževad, pom. za operativno-nastavne poslove, Bajraktarević Ibrahim, pomoćnik za obavještajne poslove, Smajlović Faruk, pomoćnik za bezbjednosne poslove, Bričić Bahrija, pomoćnik za pozadinu, Džananović Bahrija, veza, Sakić Rasim, koordinator, Mehić Asim, pom.Or. Mob.

² Predsjedništvo su činili: Vikalo Hazim - predsjednik, Nurikić Ibrahim, k-dant OpŠTO, Širbegović Faruk - k-dant CZ, Sokolović Reuf - predsjednik Izvršnog odbora, Huskanović Faruk - načelnik SJB (SUP), Sakić Rasim - koordinator, Puškar Osman, savjetnik, Ahmetašević Galib - OpSNO, Šelo Ahmet, potpredsjednik (MBO), Rešidbegović Sead (SDA), Spahić Ahmed (predsjednik Mjesne zajednice Gračanica), Hodžić Ejub (poslanik u republickoj skupštini),

Šerbečić Ibrahim (Forum građana); U radu Predsjedništva povremeno su uzimali učešće i Mitar Kuzmanović, Tarik Rešidbegović i drugi građani po zahtjevu.

³ Taj su pritisak građani ispoljavali na razne načine. Energično su zahtijevali da se obezbjeđenju grada dadne veći značaj, da se podrže zahtjevi za kadrovske promjene u policiji itd. Za razliku od različitih oblika samoorganizovanja građana, postojale su i posebne "grupe za pritisak" organizovane oko SDA. Ispoljavale su se kao instrumenti prijateljske institucijama MUP, općinskog štaba TO i odsjeka MNO, u čije se kadrove nije imalo povjerenja. Ove grupe su zagovarale i likvidacije komandanta OpŠTO i načelnika MUP-a. Činile su ih osobe sumnjive i kriminalne prošlosti.

⁴ Zona odgovornosti Općinskog štaba TO prostirala se na prostor današnje općine Gračanica i Doboj Istok. Time se uspostavljao početni legalitet države BiH na ovom prostoru.

⁵ Obavještajni podaci o rješavanju takozvane bosanske krize na osnovu dogovora Tuđman - Milošević poklapali su se iz više izvora: u hrvatskoj i srpskoj vojsci, ostacima JNA i KOSA u Jugoslaviji, pa i iz izvora u Generalštabu Armije BiH. Te je podatke američki ambasador u Hrvatskoj Montgomeri potvrdio u intervjuu HRT, spominjući i dogovor o zamjeni teritorija: Banjaluka za Tuzlu.

⁶ Uži kolegij su činili: Nurikić Ibrahim, Muderizović Dževad, Bričić Bahrija, Ahmetašević Galib, Smajlović Faruk, Bajraktarević Ibrahim, Mehić Asim, Sakić Rasim, Džananović Bahrija i Osman Puškar.

⁷ Jedno vrijeme općinske vlasti su na ishrani i socijalnim paketima imale oko 6.500 pripadnika A BiH, civilne zaštite i radne obaveze, što je ekonomski bilo nepodnošljivo.

⁸ Puk. Rasim Sakić, visoki oficir JNA, pred sam rat je penzionisan. S obzirom da je rođen u Gračanici i sa širokim spektrom vojnih znanja, bio je od nemjerljive koristi u stvaranju 111. gračaničke brigade. Bio je vrсна spona između Okružnog štaba TO Tuzla i Ministarstva narodne odbrane, entuzijast, odan ideji Bosne i Hercegovine i slobodi bošnjačkog naroda. Građani Gračanice duguju mu neizmjerenu

zahvalnost za pomoć oko organizovanja općenarodnog otpora na teritoriji općine Gračanica.

⁹ Tarik Nuhanović, rezervni oficir, široke naobrazbe, profesor, odavao je sigurnost i odlučnost, a pri tome nije prihvatao zav nacionalista. U izboru između niza drugih, računajući na njegov ugled, bio je odabran za komandanta. On je prihvatio, a drugi su odbijali.

¹⁰ Smajl Mešić, pukovnik Vojske Federacije BiH, je artiljerijski oficir bivše JNA. Ovaj visokoprofesionalni vojnik bio je prekretnica na putu uvojnicanja Brigade od tipa "narodne" ka profesionalnom odnosu vojnika i starješina prema obavezama. Isticao se principijelnošću, vojničkom istrajnošću i odgovornošću. Pod njegovim vodstvom Brigada je ostvarila svoje najveće uspjehe: bitke na Trebavi (Vis, Javor, Oblič) i bitke za odbranu Bosanske Posavine i Olova. Među starješinama u Brigadi treba istaći i odlične komandante bataljona: Širu, Jukana, Zejnilagića ("Šinju"), R. Grapkića, Taleta Čamdžića, Besima Durakovića i niz drugih, koji su svojim zalaganjem dali pečat ovoj brigadi.

¹¹ Džemal Jukan, mlađi oficir JNA, odmah se stavio na raspolaganje OpŠTO Gračanica. Vojnik sa svim vrlinama, odan ideji BiH, svjestan svojih mogućnosti, vješt u radu sa vojnicima, skroman i odgovoran. U ratu se postepeno vojnički razvijao: od komandira voda, komandira čete, komandanta brigade, načelnika divizije i komandanta divizije. Čovjek kojeg će pamtiti grad Gračanica.

¹² Brigadi i ljudima, koji su vodili odbranu ovih prostora, značajna je bila podrška Ekrema Fazlića i njegovog brata Hameta, Abdurahmana Mustajbašića Lešija, Hajrudina Čudića, Eke Salihbašića, Nedima Moralića, Ibrahima Jukana Barabe, Reufa i Faruka Širbegovića, Reufa i Irfana Sokolovića, Seada Korjenića Džolija, braće Bajrića iz Pribave, braće Ahmetaševića iz Donje Lohinje, braće Sinanovića iz Donje Orahovice, braće Hasića iz Malešića, Hasana Avdića iz Stjepan Polja, Đogića, Kruškića i Hase Hodžića iz Lukavice, braće Devedžića, Huse i Mureta i niza drugih imenovanih i neimenovanih.